

Av. Taner SAVAŞ

hukuk köşesi

ANAYASA DEĞİŞİKLİK USULÜ

Bilindiği gibi 1982 Anayasasının Bazı Maddelerinde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun Teklifi Türkiye Büyük Millet Meclisi ve kamuoyunun gündeminde. Bu yazımızda gündemi takip edenler için kısaca Anayasa değişikliklerinin tabi olduğu usulden bahsetmek istiyorum. Anayasalar değiştirilme biçimlerine bağlı olarak ikiye ayrılır. Esnek ve katı anayasalar. 1982 Anayasası bu bakımdan katı bir anayasadır. Biçim, içerik ve usul yönünden değiştirilmesi, kanunlara nazaran güç usullere tabi tutulmuştur. Biçim ve usul yönünden getirilen sınırlamalar Anayasasının değiştirilmesi için nitelikli çoğunluk aranması olarak açıklanabilir. Yine Anayasasının ilk üç maddesinin değiştirilemeyeceği yönündeki hüküm de içerik yönünden sınırlamayı göstermektedir.

1982 Anayasamıza göre, Anayasa değişikliğinden söz etmek için üç aşamanın gerçekleşmesi gerekmektedir. Bunlar değişiklik teklifi, değişiklik teklifinin karara bağlanması ve onaydır. Her ne kadar yazımızın konusu olmasa da, yargısal denetimin de Anayasa değişikliğinin bir parçası olduğunu belirtmekte yarar vardır.

Bilindiği üzere TBMM 550 milletvekilinden oluşmaktadır, bu sayı Anayasa değişikliği için gerekli karar ve toplantı yetersayılarının tespit edilmesinde kullanacağımız kriter. İlk aşamanın gerçekleşmesi, diğer bir ifadeyle Anayasa değişikliği teklifinden söz edilebilmesi için Meclis üye tamsayısının en az üçte birine ait teklif metni olması gerekmektedir. Böylece 1982 Anayasası değişiklik teklifinde bulunma yetkisini sadece yasama organına tanımış olmaktadır. Ancak daha farklı modeller de bulunmaktadır. Örneğin İsviçre Anayasası seçmenlere de değişiklik teklifinde bulunma yetkisi tanımaktadır.

Bundan sonra ikinci aşamaya geçilmektedir. Bu aşamada Anayasa teklifinin hazırlanarak karara bağlanması gerekmektedir. 1982 Anayasamıza göre bu görev de Yasama organı tarafından yerine getirilmektedir. Bu aşamada teklifin komisyonlardan geçtikten sonra Meclis gündemine alınması gerekmektedir. Daha sonra kanunlardan farklı olarak, tekliflerin iki defa mecliste görüşülmesi gerekmektedir. Anayasa değişikliği için 1. tur ve 2. tur görüşme ve oylamalar yapılması da bu düzenlemeden kaynaklanmaktadır. Ayrıca oylamanın gizli yapılması gerekmektedir. Değiştirme teklifinin kabulü için Meclis üye tamsayısının beşte üç çoğunluğunun olumlu oy kullanması zorunludur. Diğer bir ifadeyle beşte

üç çoğunluğun altında oy alan Anayasa değişikliği teklifi düşmüş olacaktır.

Ancak teklifin beşte üç çoğunluğun oyunu alması yasalastığı anlamına da gelmez. Anayasa değişikliği bu şekilde yasama organından geçerek kabul edildikten sonra üçüncü aşamaya geçilecektir: Onay aşaması. 1982 Anayasası anayasa değişikliklerinin yasallaşması için onay aşamasını şart koşmuştur. 1961 ve 1924 Anayasalarında, Cumhurbaşkanının onaylamak ya da değişikliği tekrar görüşmek üzere geri gönderme yetkisi tanınmamıştı. Cumhurbaşkanı kabul edilen Anayasa değişikliğini gerekçelerini belirtmek suretiyle tekrar görüşülmek üzere meclise geri gönderme yetkisine sahiptir.

Meclis üye tamsayısının beşte üç ile üçte ikisi arasındaki oy çoğunluğu ile kabul edilen Anayasa değişikliği Cumhurbaşkanınca Meclise tekrar görüşülmek üzere geri gönderilmez ise halkoyuna sunulması gerekir. Bu durumda zorunlu halk oylamasından söz edilir.

Bununla beraber, Cumhurbaşkanınca, Anayasa değişikliğinin tekrar görüşülmek üzere Meclise geri gönderilmesi halinde, değişikliğin yasallaşabilmesi için üye tamsayısının üye tamsayısının üçte iki çoğunluğuyla kabul edilmesi gerekir. Cumhurbaşkanı, üye tamsayısının üçte çoğunluğuyla kabul edilerek kendisine geri gönderilen Anayasa değişikliğini halk oylamasına sunma yetkisine sahiptir. Bu durumda da ihtiyari nitelikte halkoylamasından söz edilir.

Anayasa değişikliklerine ilişkin halk oylamasının nasıl yapılacağı, Anayasa Değişikliğinin Halkoyuna Sunulması Hakkında Kanun'la açıklanmaktadır. Değişiklik teklifinin 27. maddesi "Bu kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer ve halkoyuna sunulması halinde tümüyle oylanır." hükmünü içermektedir. Anayasa Değişikliğinin Halkoyuna Sunulması Hakkında Kanununun 4. maddesine göre halkoylamasında beyaz renk üzerinde "Evet", kahverengi üzerinde "Hayır" ibareleri bulunan iki ayrı renkten müteşekkil birleşik oy pusulası kullanılır.

Yukarıda kısaca Anayasa değişikliklerinde uygulanacak usul kurallarından söz etmeye çalıştık, ancak 26 maddeden oluşan değişiklik hakkında, beyaz ve kahverengi olmak üzere iki renkten oluşan pusulayla nasıl oy kullanacağımızı açıklamak zor.